

Žarko Rovšček

Podrediti telo svojemu duhu in volji

Mislec, alpinist in pisec dr. Klement Jug

Pred stotimi leti je omahnil v smrt med plezanjem v zahodnem delu Triglavske severne stene filozof, alpinist in planinski pisec dr. Klement Jug.

Klement Jug
Vir dLib

Rodil se je 19. novembra 1898 v Solkanu očetu Antonu, mizarju in kasnejšemu trgovcu, ter materi Karlini Poberaj. Po osnovni šoli je obiskoval gimnazijo v Gorici (1910–1915) in Ljubljani (1915–1919). Že kot dijak je sodeloval z ljudskim gibanjem za slovenske pravice, širil dijaški mladinski list *Preporod* in pisal za *Dijaški almanah*. Kot pristaš radikalnega slovenskega gibanja je z mladostnim žarom podpiral združenje in osvoboditev jugoslovanskih narodov. Neupogljiv in vztrajen značaj s strogimi moralnimi načeli – ne oziraje se na duševno in telesno trpljenje – si je utrjeval že med služenjem avstroogrške vojske na Južnem Tirolskem (1917–1918), ki ga je zaključil v oficirski šoli v Admontu. Takrat je kot vojak na fronti okusil vojaško disciplino in bližino smrti. Moral je prenesti tudi vsakršno preziranje, ki so ga bili deležni slovanski vojaki pod avstroogrskim poveljstvom. Živo se je zanimal za narodovo usodo po vojni ter se navduševal nad knjižnimi deli Cankarja in ruskih kla-

sikov. Leta 1919 se je vpisal na študij filozofije in naravoslovja na ljubljanski univerzi, kjer se je prvič srečal z Zorkom Jelinčičem in Vladimirjem Bartolom. Prijateljsko so se povezali in pomembno vplivali drug na drugega, družilo pa jih je tudi planinstvo in skupno plezanje. Jug je deloval tudi v študentskih organizacijah in predaval. Čeprav je bil sprva še zagret za delo za narod, se je pozneje razočaran nad trenutnimi političnimi razmerami usmeril v znanstveno delo. Kljub temu ni povsem prekinil z vzgojnim delovanjem, ki so ga tisti, ki so mu bili najbližje, označili kot 'etično reformatorstvo'.

Na Goriškem je imel v letih 1922–1923 še več poljudnoznanstvenih predavanj, a ga je razočaral odziv na njegove poskuse prevzgoje ljudi, še posebej med učiteljstvom, ki mu je skušal vdahnuti uporniško in zavedno držo proti italijanskemu raznarodovanju. Skušal je obuditi tudi goriško Akademsko ferialno društvo Adria. Sprva goreč študent takratnega vodilnega filozofa in profesorja na ljubljanski univerzi Franceta Vebra je postajal vse bolj zadržan do njegove formalistične filozofske usmerjenosti in znanstvene discipline. Pri njem je leta 1923 promoviral za doktorja filozofije z disertacijo *O nagonskih doživljajih 1. del. O vzročnosti duševnosti*.

Profesor, sicer učenec avstrijskega filozofa Meinonga, je Jugovo filozofsko usmeritev označil za novo filozofsko metodo, stanovski tovariš Jelinčič pa kot 'analitično induktivno psihologijo'. Jug, ki se je omejil do Vebrovega formalističnega sistema, je bil prepričan, da življenja ni možno določati s sistemom pravil. V letih 1923/1924 se je izpopolnjeval pri psihologu prof. Benussiju v Padovi. Njegova razprava o etiki v štirih knjigah naj bi bila podlaga za docenturo na področju filozofije na ljubljanski univerzi. Danes bi ob nedokončnem poznavanju logike njegovega nadaljnega miselnega razvoja težko sklepali, kakšne poti bi ubiral v naslednjih letih, za katera ga je prikrajšala bridka življenjska usoda.

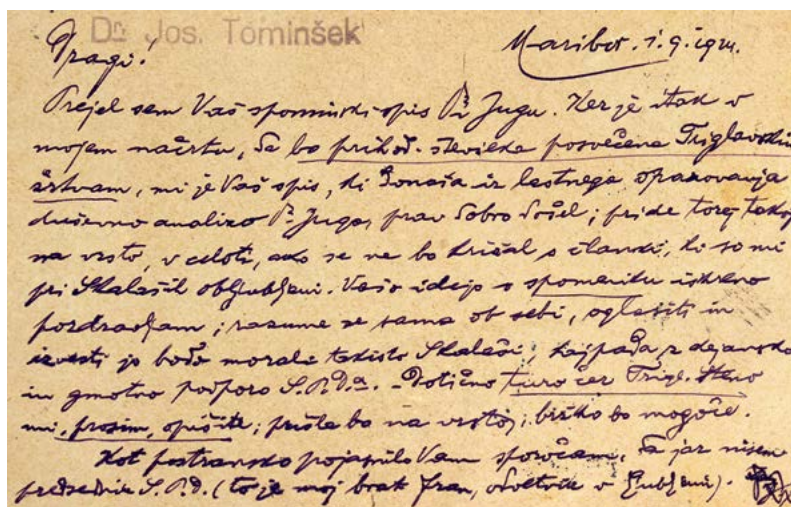
Iskanje absolutne resnice in narodni ponos

Ob življenjski prelomnici, ko ga je leta 1920 študentski tovariš Zorko Jelinčič povabil na prvo planinsko

turo na Triglav, se je kmalu prepričal, da je gornišтво, takrat imenovano turistika, najboljša šola za vzgojo volje. Jelinčič je pozneje menil, da zlepa ne najdemo človeka, pri katerem bi bilo vse njegovo duševno življenje in vse prizadevanje tako tesno povezano s planinstvom kot pri Jugu. Gornišтво in alpinizem kot njegovo najbolj izpostavljeno obliko je sprejemal kot "prezir vsake lagodnosti in iskanje skrajnih naporov, neprijetnosti in skoraj mrtvičenje čutne narave" ter se s tem poistovetil. Do skrajnosti je začel disciplinirati svojo duhovno dejavnost za čim večje študijske uspehe ter se odreklati vsakemu razvedrilu, zabavi in celo umetnostnim užitek.

V naslednjih letih je obiskoval gore z Zorkom Jelinčičem in s študentom tehnike Francetom Štrukljem. Kmalu so jih zamikale zimske ture in plezanje. Gotovo je s svojim neupogljivim značajem vplival tudi nanju, ki sta bila pozneje leta 1924 med najbolj vplivnimi člani ilegalnega Planinskega kluba Krpelj.¹ Leta 1922 je s svojim prvim načrtnim plezanjem prvenstvenih smeri postavil ideološke temelje Turistovskega kluba Skala in duhovno usmeril slovenski alpinizem naslednjih desetletij. Napredoval je v težavnosti vzponov in kot prvi med skalaši začel uporabljati preproste kline lastne izdelave. Po prvem plezanju v Mojstrovki leta 1922 je v dveh letih opravil 54 vzponov v Julijcih in Kamniško-Savinjskih Alpah v skupnem trajanju skoraj sto dni, veliko najtežjih kar sam.² Čeprav je označil samotno plezanje kot nepredvidnost in častil gorniško tovarištvo in solidarnost, se je večkrat podal v stene sam, nemalokrat tudi zato, ker mu je v nizu zaporednih tur zmanjkalo soplezalcev.

Klement Jug si je prizadeval našim goram vdihniti slovenski značaj: "Sramota je, da so vse že pred nami preplezali tujci. Mi se moramo dvigniti nadnje. Človek zmore veliko, če hoče. In mi moramo hoteti, če naj postanejo vse naše planine v vsakem oziru naše." Ko je leta 1923 priplezal na Dovški križ in v skrinjici opazil 17 let stare podpise Čehov in Nemcev, je zapisal: "Skrajni čas je, da si naše vrhove osvoji naš pogum." Skrbelo ga je, kako so Primorci v času italijanske zasedbe s težavo ohranjali voljo do ustvarjalnega življenja ter kako so se ob omejevalnih ukrepih oblasti in prepričevanju o manjvrednosti počutili kot tujec na lastni zemlji. Vprašanje, koliko in kako je Jug s svojo močno in svobodoljubno osebnostjo ter motivacijsko močjo posredno in neposredno vplival na svoje vrstnike, med njimi tudi na poznejše vidne predstavnike primorskega narodnega odpora, je bilo že v preteklosti predmet različnih razprav. Dejstvo je, da primorski človek še vedno nosi v sebi to svinčeno obdobje z drugače naglašenim zgodovinskim spominom.

Jugovo izredno uspešno poletno plezalsko sezono je prekinila smrtna nesreča 11. avgusta 1924 med prvenstvenim, njegovim najtežjim vzponom čez takrat še deviški zahodni del Triglavske severne stene. Omahnil je zvest svojim idealom in iskanju absolutne resnice ali kot je ob obletnici pomenljivo pripomnil Igor Škamperle: "Ni delal samomora, abstraktni ideali pa so ga privedli v skale, kjer se pokaže, da človek ne more preseči teže lastnega telesa."³ Nedokončano smer, danes Jugov steber, sta leta 1928 preplezala Jesihova in Gostiša.

Dogodek je pretresel takratno slovensko predvsem planinsko javnost. V Planinskem vestniku (1924/X–XI) je več najožjih prijateljev osvetlilo njegov lik.

Dopisnica – sporočilo urednika Planinskega vestnika dr. Josipa Tomiška Zorku Jelinčiču o objavi članka Neiztrohnjeno srce Arhiv Dušana Jelinčiča

¹ O njihovem tovarištvu priča tudi skopo ohranjena, a zgovorna korespondenca.

² Planinski vestnik je v letih 1924–1925 objavil enajst njegovih prispevkov pod naslovom Plezalne ture v Vzhodnih Julijskih in Kamniških Alpah, posthumno (1926) pa Plezalne zapisnike v treh nadaljevanjih iz njegovega dnevnika.

³ Škamperle, I.: Sto let po padcu Klementa Juga. Primorski dnevnik, 13. 8. 2024, str. 31.

Del Jugove opreme
iz nahrbtnika po
nesreči
Zapuščina brata
Tončeta Juga

Zorko Jelinčič je o njem zapisal, da se je s svojimi pronicljivimi načrti zajedal v bodočnost. Sprejemal je le realne delovne načrte, ki so bili vendarle velikopotezni in jim je s svojim energičnim delom vedno dajal vsebino. "Že ti zasnutki so kazali moža, močnega umskega delavca, jeklen značaj, povsem dorastel

Jugov nagrobnik na Dovjem
Foto Janez Dovžan

novim nalogam, ki mu jih je nalagala njegova ožja – nesvobodna, in širša domovina."

Na področju alpinizma je gotovo, da je Jug svoj prispevek k vrhunskemu tehničnemu obvladovanju plezanja, ki za njegov čas ni bil zanemarljiv, nadgradil predvsem z miselnim in etičnim vidikom. Kot asket je od sebe zahteval vedno več. O alpinizmu, ki mu je predstavljal preizkusni laboratorij za dokončno življenjsko držo, je menil, da "kdor hoče biti ponosen nase, ne sme biti majhen, tudi če ne doseže miru nikoli, razen ko pade!" in dalje, da "brez žrtve ni borbe, brez borbe ni zmage in brez zmage ni resnične veličine."

Uganka in mit

Tragična smrt je spodbudila številne razprave o njenih morebitnih vzrokih, ki so jih iskali v nesrečni ljubezni, Jugovem neupogljivem značaju in filozofski usmeritvi. Še vedno je predmet ugibanj, skrivnost. Izdaja zbornika *Dr. Klement Jug* (Dijaško društvo Adrija, Gorica 1926 – največ gradiva je prispeval Zorko Jelinčič, sodelovali so prof. dr. Veber, dr. Alma Sodnikova in dr. Vladimir Bartol) ni minila brez polemike. Josip Vidmar (*Kritika* 1926/27) in Rajko Ložar (*Dom in svet*, 1927–55) sta v recenzijah očitala avtorjem pretirano čaščenje pokojnega. Prerana smrt je pustila mnoga odprta vprašanja o tem, kakšno vlogo bi Jug odigral v slovenski filozofski misli in razvoju alpinizma. Polemiko (Kermavner, *Planinski Vestnik* 1972/02, str. 60) je sprožil tudi Marušičev članek (*Planinski Vestnik* 1971/7, str. 304), ki je nakazal duhovno osnovo ter povezavo med Jugom in primorskim antifašizmom. Dijaško društvo Adrija je ob prvi obletnici Jugove smrti pripravilo ilegalni večdnevni "Jugov tečaj" v vasi Krn z obravnavo idejnopoličnih in literarnih tem. Tečajniki so se potem skrivaj odpravili čez rapalsko mejo v Vrta, kjer so v Aljaževem domu v "Jugovem kotičku" odkrili njegov slikarski portret (avtor Božidar Jakac) in obiskali njegov grob na Dovjem.

Večina Jugove filozofske zapuščine, tudi njegova doktorska disertacija, je verjetno izgubljena. Omahnil je prezgodaj, da bi lahko sodili o nadaljevanju njegovega miselnega razvoja. Tudi leta 1998 organiziran pogovor v njegovem rodnem kraju z udeležbo nekaterih njegovih poznavalcev ni odgovoril na vsa odprta vprašanja. Ob letošnjem jubileju je na spominskem večeru (21. 6. 2024) obudil spomin na Klementa Juga tudi Slovenski planinski muzej. Številne literarne upodobitve, znanstvene razprave⁴ in različna diplomatska dela, ki jih je sprožila Jugova osebnost, dajejo njegovemu nemirnemu duhu značaj nesmrtnosti. Zaradi svojega značaja in velike zrelosti za svoja leta, ki so jo spremljali močna volja, odločnost in pogum, je močno vplival na svoje vrstnike. Nanje

⁴ Med novejšimi deli je treba omeniti obsežno spominsko študijo Toma Virka: *Vebrov učenec* (Literatura 2014), v kateri avtor podrobno analizira Jugovo življenje in delo.

je naredil globok vtis s svojimi visokimi merili človekovega dostojanstva, ki so segala preko naslednjih generacij v današnji čas. Čeprav se zdi, da se njegova tragična, prezgodaj zaključena življenjska usoda danes pojavlja kot oddaljen spomin in nedokončano sporočilo, lahko sklenemo, da nam je zapustil pomembne napotke tako v alpinizmu kot v življenju nasploh. ●

Zabavljiva razglednica v verzih Zorku Jelinčiču, ki se zaradi študijske vneme ni udeležil skupne ture. Arhiv Dušana Jelinčiča

Jugova razglednica Zorku Jelinčiču med njegovim študijem v Padovi
Arhiv Dušana Jelinčiča

SEJEM ALPE-ADRIA

35. sejem turizma

29. 1.–1. 2. 2025

Odkrivam
navdihujoča
doživetja

Gospodarsko razstavišče

Vzporedni sejem:

GASTexpo – hibridni HO.RE.CA. sejem